

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Дерев'янюк Юрій Миколайович

УДК 658:005.336.1

**НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ
ОБМЕЖЕНОСТІ РЕСУРСІВ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(виробництво машин та устаткування; хімічне виробництво)

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Суми – 2008

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Сумському державному університеті Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник кандидат економічних наук, доцент
Сабадаш Віктор Володимирович,
Сумський державний університет,
доцент кафедри економіки.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Балацький Олег Федорович,
Сумський державний університет,
професор кафедри управління;

кандидат економічних наук, доцент
Ларка Микола Іванович,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»,
професор кафедри економіки і маркетингу.

Захист відбудеться “24” жовтня 2008 р. о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 55.051.01 Сумського державного університету за адресою: 40007, м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 2, ауд. М-209.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Сумського державного університету за адресою: 40007, м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 2.

Автореферат розісланий “22” вересня 2008 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

В.В. Сабадаш

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. На сучасному етапі розвитку виробничо-господарських відносин забезпечення підприємств необхідними для ефективної діяльності ресурсами є одним із найважливіших завдань управління. Однак саме обмеженість ресурсів є основною причиною кризових явищ, які виникають у виробничо-господарських системах в умовах зростання темпів промислового виробництва і збільшення обсягів споживання. Саме від ефективності використання ресурсів залежить кінцева результативність діяльності підприємства. В той же час очевидним є те, що проблеми соціально-економічного розвитку спричинені не лише обмеженістю мінеральних та інших видів природних ресурсів, які використовуються у виробничо-господарській діяльності підприємств, а й інших принципово важливих для розвитку видів ресурсів, таких, як матеріальні, інформаційні, фінансові та ін. Постійний вплив факторів обмеження на діяльність суб'єктів господарювання спричиняє економічно і соціально стресові ситуації, які негативним чином впливають на соціально-економічний розвиток як окремих підприємств, так і економічних систем у цілому. Отже, проблеми ефективного управління виробничо-господарською діяльністю підприємств в умовах обмеженості ресурсів обумовлюють актуальність теми дисертаційного дослідження.

Проблеми ресурсних обмежень, їх впливу на соціально-економічні процеси і ефективність функціонування виробничих систем досліджували класики економічної теорії У. Петті, А. Сміт, Д. Рікардо та ін. В сучасній економічній літературі науковому дослідженню зазначеної проблематики присвячені праці вітчизняних і зарубіжних вчених і науковців: О.І. Амоші, О.Ф. Балацького, І.К. Бистрякова, І.М. Бойчик, В.М. Геєця, С.І. Дорогунцова, Б.М. Данилишина, С.М. Ілляшенка, С.М. Козьменка, О.Є. Кузьміна, М.І. Ларки, Л.Г. Мельника, В.В. Пастухової, С.Ф. Покропівного, В.В. Сабадаша, А.А. Садєкова, С.К. Харічкова, Є.В. Хлобистова, Л.Б. Шостак, С.М. Бобильова, О.І. Волкова, К.Г. Гофмана, Р.О. Перелета, І.М. Потравного, М.Ф. Реймерса, Ф. Лона, К.Р. Макконела, П. Самуельсона та ін. Але у цих дослідженнях обмеженість ресурсів розглядається або як властивість зовнішнього середовища, що опосередковано впливає на виробничо-господарські процеси, або змістовність її аналізу суттєво звужується до вивчення особливостей забезпечення суб'єктів господарювання необхідними ресурсами чи аналізу регулювальних функцій держави. Водночас існує необхідність у подальшому дослідженні ступеня впливу фактору обмеженості ресурсів на діяльність виробничо-господарських систем, зокрема, відсутня єдина методика визначення впливу обмеженості ресурсів на ефективність діяльності підприємства.

Таким чином, необхідність удосконалення науково-методичних засад забезпечення ефективності виробничо-господарської діяльності підприємства в

умовах обмеженості ресурсів обумовили вибір теми дослідження, його головну мету й задачу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження безпосередньо пов'язане з тематикою наукових досліджень Сумського державного університету Міністерства освіти і науки України, зокрема з темами: «Фундаментальні основи формування механізмів забезпечення стійкого розвитку соціально-економічних систем» (№ 0106U001939), де автором проаналізовано зміст та удосконалено категорії «обмеженість» і «ресурс», запропоновано авторське визначення даних понять та наведено відповідні класифікації; «Розробка фундаментальних економічних основ теорії розвитку» (№ 0103U007663), де автором проаналізовано основні фактори обмеження розвитку виробничих систем, напрями і наслідки їх впливу; «Формування інтеграційної системи факторів і механізмів розвитку відкритих стаціонарних систем» (№ 0103U007763), де автором запропоновано механізм оцінки впливу факторів обмеження розвитку відкритих стаціонарних систем; «Наукове обґрунтування економічних передумов входження України в інформаційне суспільство» (№ 0100U003224), де автором запропоновано напрями удосконалення стратегій управління виробничо-господарською діяльністю підприємств в умовах впливу факторів обмеження і шляхи підвищення виробничого потенціалу вітчизняних підприємств.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає у розробленні науково-методичних підходів до аналізу та оцінки ступеня впливу різних за характером дії та походженням обмежень на ефективність виробничо-господарської діяльності підприємства. Реалізація мети обумовила необхідність вирішення таких основних завдань:

- проаналізувати сучасний стан, тенденції, особливості і проблеми процесів забезпечення підприємств основними видами ресурсів;
- виявити основні фактори обмеження в діяльності суб'єктів господарювання;
- охарактеризувати напрями і наслідки впливу факторів обмеження на виробничо-господарську діяльність підприємств;
- удосконалити науково-методичні підходи до оцінки впливу обмежуючих чинників на виробничо-господарську діяльність;
- визначити за допомогою системи економічних показників ступінь впливу факторів обмеження на діяльність суб'єктів господарювання;
- розробити і обґрунтувати систему економічних показників оцінки ефективності використання обмежених ресурсів для комплексного аналізу ефективності виробничо-господарської діяльності підприємства;
- розробити і запропонувати методичні підходи щодо оптимізації стратегій розвитку підприємства в умовах дії фактору обмеженості ресурсів.

Об'єктом дослідження є процеси забезпечення ефективності виробничо-господарської діяльності підприємств в умовах обмеженості ресурсів.

Предметом дослідження є система внутрішніх і зовнішніх взаємозв'язків, реалізація яких забезпечує ефективність діяльності промислових підприємств машинобудівної і хімічної галузей.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є системний підхід, аналіз, діалектичний метод пізнання, фундаментальні положення сучасних економічних теорій, сучасні концепції стратегічного управління діяльністю суб'єктів господарювання. Для вирішення поставлених завдань були використані: порівняльний та статистичний аналіз; метод логічного узагальнення – при аналізі основних видів ресурсів, які залучаються у виробничо-господарську діяльність підприємств та уточнення дефініцій «обмеження» і «ресурс»; системно-структурний метод – при аналізі діяльності та тенденцій розвитку промислових підприємств; графічний метод – при оцінці показників діяльності підприємств; метод економіко-математичного моделювання – при моделюванні оцінки ефективності діяльності підприємства за допомогою індексу внутрішніх обмежень та динаміки ефективності.

Інформаційно-фактологічну базу дисертаційної роботи склали: зібрані, оброблені й узагальнені особисто автором первинні матеріали підприємств хімічної та машинобудівної галузей економіки; нормативно-правові акти, монографії та наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, публікації у періодичних виданнях; офіційні дані Державного комітету статистики України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні науково-методичних засад забезпечення ефективності виробничо-господарської діяльності підприємства в умовах обмеженості ресурсів і визначається тим, що:

вперше:

- запропоновано науково-методичний підхід до оцінки ефективності використання обмежених ресурсів підприємства на основі індексу внутрішніх обмежень, який дозволяє враховувати дію обмежуючих чинників і оцінити ступінь їх впливу на виробничо-господарську діяльність;

удосконалено:

- методи розрахунку ефективності використання обмежених ресурсів на підприємстві на основі показника динаміки ефективності, який базується на принципі порівняння змін ефекту і витрат ресурсів за різні часові періоди і на відміну від існуючих підходів забезпечує більш детальне урахування дії фактору обмеженості ресурсів;
- методичні підходи до класифікації факторів обмеження діяльності підприємства, які на відміну від існуючих формують підґрунтя для розроблення адекватного організаційно-економічного інструментарію впливу на ресурсні потоки;
- теоретичні засади формування стратегій виробничо-господарської діяльності підприємств, які на відміну від існуючих враховують, окрім інших господарських чинників, кількісну оцінку фактору обмеженості ресурсів;

дістали подальшого розвитку:

- економічний зміст категорій «ресурс» і «обмеження»: запропоновані авторські визначення і на їх основі розширено перелік класифікаційних ознак, що на відміну від існуючих підходів надає можливість більш детально та ґрунтовно проводити аналіз впливу ресурсних обмежень на виробничо-господарську діяльність підприємства;
- теоретичні підходи до визначення класифікаційних ознак ресурсів підприємства за їх місцем і роллю у виробничо-господарських процесах, які на відміну від існуючих розширюють функціональні можливості з контролю та управління обмеженими ресурсами.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що теоретичні положення і висновки дисертаційного дослідження доведено до рівня практичних рекомендацій і пропозицій щодо аналізу і урахування факторів обмеження у виробничо-господарській діяльності підприємства, визначення ступеня їх впливу та забезпечення ефективної діяльності підприємства в умовах обмеженості ресурсів і вони можуть бути використані в практиці господарювання для оцінки ефективності виробничо-господарської діяльності підприємства.

Розроблені автором методичні підходи і рекомендації впроваджено на ВАТ «Сумхімпром» (довідка від 14.04.2008 р.), ТОВ «Турбомаш» (акт від 05.02.2008 р.), ТОВ «Сумський машинобудівний завод» (акт від 20.05.2008 р.), ЗАТ «НВО «Гідромаш» (довідка від 28.04.2008 р.). Результати дисертаційного дослідження впроваджені у навчальний процес факультету економіки та менеджменту, Інституту заочної, дистанційної та вечірньої форм навчання Сумського державного університету при викладанні дисциплін «Економіка сталого розвитку», «Економіка підприємства» (акт від 26.05.2008 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаною, завершеною у межах поставлених завдань науковою працею, у якій викладено авторський підхід до вирішення наукового завдання стосовно розроблення і обґрунтування науково-методичних засад забезпечення ефективності виробничо-господарської діяльності підприємства в умовах обмеженості ресурсів. Наукові положення, висновки та рекомендації, які виносяться на захист, одержані автором самостійно.

Більшість публікацій за темою дисертації – індивідуальні. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використані лише ті ідеї та положення, які є результатом власних досліджень здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні наукові положення та практичні результати дисертаційного дослідження неодноразово доповідалися, обговорювалися й одержали позитивну оцінку на наукових і науково-практичних конференціях, основними з яких є: V Міжнародна науково-практична конференція «Економічна безпека сучасного підприємства»

(м. Вінниця, 2008 р.); Літній Університет Шведського Інституту «Стійкий розвиток – конфлікти та рішення» (м. Лунд, Швеція, 2007 р.); Науково-технічна конференція викладачів, співробітників, аспірантів і студентів факультету економіки та менеджменту «Економічні проблеми сталого розвитку» (м. Суми, 2003, 2004, 2006 рр.); Міжнародна науково-теоретична конференція «Земельні відносини і просторовий розвиток в Україні» під егідою Ради по вивченню продуктивних сил України НАН України (м. Київ, 2006 р.); Міжнародний курс «Молодь перед обличчям стійкого розвитку» (м. Зуберець, Словаччина, 2006 р.); VII Міжнародна конференція Російського товариства екологічної економіки «Глобалізація, нова економіка та навколишнє середовище. Проблеми суспільства і бізнесу на шляху до стійкого розвитку» (м. Санкт-Петербург, Російська Федерація, 2005 р.); Друга всеукраїнська студентська науково-практична конференція «Стратегія економічного розвитку регіонів у XXI столітті» (м. Чернівці, 2005 р.); Друга міжнародна науково-практична конференція молодих вчених «Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації» (м. Тернопіль, 2005 р.); конгрес молодих лідерів «Екологічну міжгенераційну справедливість до Конституції? Зелене майбутнє Європи в 21-му столітті» (м. Берлін, Німеччина, 2005 р.); науковий семінар з міжнародною участю «Міжнародна інтеграція в енергетиці як фактор економічної безпеки держави» (м. Чернігів, 2004 р.); Всеукраїнська наукова конференція «Екологічний менеджмент у загальній системі управління» (м. Суми, 2003, 2004 рр.); Міжнародна студентська конференція «Економіка для екології» (м. Суми, 2000, 2001, 2004 рр.); Міжнародна наукова конференція студентів і молодих вчених «Управління розвитком соціально-економічних систем: глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання» (м. Донецьк, 2002, 2003 рр.).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження опубліковано у 18 друкованих працях (12 із них належать особисто автору), у тому числі 6 статей у наукових фахових виданнях, 4 розділи у колективних монографіях. Загальний обсяг публікацій з теми дисертації становить 6,38 друк. арк., з них особисто автору належить 4,45 друк. арк.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел із 162 найменувань і 4 додатки.

Загальний обсяг дисертації становить 195 сторінок, у тому числі обсяг основного тексту – 165 сторінок. Дисертація містить 20 таблиць загальним обсягом 13 сторінок, 33 рисунки на 15 сторінках, список використаних літературних джерел на 15 сторінках, додатки на 15 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

У **вступі** обгрунтовано актуальність теми дисертації, визначено мету, об'єкт і предмет дослідження, сформульовано завдання дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів.

У першому розділі **«Системний аналіз ролі і функцій ресурсного потенціалу у забезпеченні трансформацій соціально-економічних систем»** узагальнено досвід вітчизняних і закордонних досліджень з проблем ресурсного забезпечення виробничо-господарської діяльності підприємства та визначено особливості і характер впливу фактору обмеженості ресурсів на функціонування соціально-економічних систем.

На основі проведеного аналізу досліджено основні види ресурсів, які забезпечують виробничо-господарську діяльність підприємства: природні, фінансові, матеріальні, трудові, інформаційні. Наведено їх визначення, склад та особливості використання на підприємствах машинобудівної та хімічної промисловості України.

З метою вивчення основних проблемних чинників виробничо-господарської діяльності досліджено забезпеченість ресурсами виробничих систем на сучасному етапі розвитку економіки України, систематизовано шляхи (джерела) та способи залучення ресурсів у виробництво. Згідно з сучасними теоріями забезпечення виробництва можна виокремити такі джерела залучення ресурсів: власні, залучені та позикові (кредитні).

Принципово важливим питанням використання ресурсів і розроблення подальшої тактики і стратегії їх залучення є аналіз ефективності використання окремих видів ресурсів підприємства та узагальнювального показника ефективності їх використання. З цією метою досліджено особливості основних методів визначення ефективності використання окремих видів ресурсів на підприємстві.

Систематизація основних науково-методичних здобутків щодо визначення і виокремлення основних видів ресурсів, які забезпечують ефективну виробничо-господарську діяльність суб'єктів господарювання, дозволяє зробити висновок, що у більшості випадків чітко не визначається саме економічна сутність категорії «ресурс» як основи ефективної діяльності виробничих систем. Окрім того, актуальною задачею ресурсного забезпечення підприємства є підвищення ефективності управлінських рішень у зазначеній сфері. Вирішенню цієї проблеми значною мірою може сприяти запропонована ґрунтівна класифікація ресурсів підприємства за їх місцем і роллю у виробничо-господарських процесах, яка розширює функціональні можливості з контролю та управління обмеженими ресурсами.

Враховуючи вагомість проблеми ресурсного забезпечення, запропоновано визначення підприємства як цілісної стаціонарної, відкритої економічної системи (економічного комплексу), що споживає, переробляє і виробляє нові або

видозмінені ресурси, необхідні для життєдіяльності людини з метою одержання прибутку або досягнення іншого позитивного ефекту. На підставі дослідження категорії «ресурс» розроблено і запропоновано розширену класифікацію ресурсів, які використовує підприємство у своїй виробничо-господарській діяльності.

Аналізуючи основні види обмежень, які впливають на виробничо-господарську діяльність виробничих систем, досліджено характерні особливості обмеженості основних ресурсів виробництва: природних, трудових, матеріальних, фінансових та інформаційних. Визначено, що характер та ступінь прояву дії обмежуючого чинника з боку того чи іншого ресурсу залежить від виду самого ресурсу. Однак всі без винятку види ресурсів можна вважати обмеженими, тобто такими, що у розрізі виробничо-господарської діяльності підприємства можуть спричинити певні негативні (а іноді й позитивні, принаймні у довгостроковій перспективі) наслідки. Вплив фактору обмеженості ресурсів на виробничі системи може підсилюватися внаслідок невиконання або неточного слідування певним принципам раціональної організації виробничих процесів.

У другому розділі **«Формування методів і критеріальної бази ефективного управління обмеженими ресурсами підприємства»** розроблено і запропоновано методичні підходи до класифікації факторів обмеження, а також економічні показники для оцінки ефективності використання обмежених ресурсів та впливу факторів обмеження на виробничо-господарську діяльність підприємств.

З метою більш детального і ґрунтового аналізу ресурсних обмежень удосконалено визначення категорії «ресурс» – це будь-яка субстанція, що здатна завдяки своєму енергоінформаційному потенціалу задовольняти потреби людства (у тому числі будь-яких відкритих стаціонарних систем) та категорії «обмеження» – це перешкоди (явища, дії, чинники, характеристики, ознаки, якості) в самій системі або в оточуючому її середовищі, при виникненні яких система уповільнює, призупиняє, зупиняє або змінює параметри свого розвитку. Авторський підхід до визначення класифікаційних ознак обмежень наведено на рис. 1. Запропонована класифікація формує підґрунтя для розроблення адекватного організаційно-економічного інструментарію впливу на ресурсні потоки.

Важливим аспектом аналізу дії обмежень є вивчення їх впливу на процеси провадження виробничо-господарської діяльності підприємств. У відповідності до запропонованої класифікації обмежень визначено напрями їх позитивної та негативної дії на процеси розвитку підприємства. Позитивна дія обмежень проявляється у тому, що вони дозволяють зберегти напрям розвитку і виробити в системі захисну функцію до подібних обмежень, можуть перевести діяльність будь-яких систем на принципово новий рівень розвитку, дозволяють тримати будь-які процеси розвитку під постійним контролем тощо, а негативна –

стримують процеси саморозвитку системи, підприємство витрачає енергію, яку можна було б використати для посилення потенціалу розвитку тощо.

Найважливішим видом обмежень, які мають прямий вплив на ефективність функціонування виробничо-господарських систем, є обмеженість ресурсів. Обмежені ресурси – будь-які ресурси, які використовуються чи можуть бути використані в соціально-економічних процесах, але їх доступний обсяг, якість чи наявні способи залучення неповною мірою задовольняють потреби суб'єкта їх споживання і можуть приводити до змін у процесах його розвитку.

Рис. 1. Класифікація обмежень соціально-економічних систем

При оцінці ефективності використання обмежених ресурсів підприємства як складової оцінки ефективності виробничо-господарської діяльності чи потенціалу підприємства пропонується використовувати показник динаміки ефективності (ДЕ):

$$Efd = \frac{\Delta E}{\Delta B}, \quad (1)$$

де ΔE – зміна ефекту від використання даного виду ресурсу (ресурсів) за порівнювані періоди, грн;

ΔB – зміна витрат на даний вид ресурсу (ресурсів) щодо досягнення бажаного ефекту за порівнювані періоди, грн.

Принципова відмінність обчислення показника ДЕ в аналізі ефективності використання ресурсів від звичайного показника ефективності полягає у такому:

– порівняння саме зміни ефекту та витрат, а не їх незмінного значення у певний період часу, що дає змогу оцінити результативність управління діяльністю підприємства з підвищення ефективності використання наявних ресурсів за досліджуваній проміжок часу;

– у практичному аналізі більш вагоме значення має структурний аналіз результатів обчислення показника ДЕ, ніж його результативне значення, оскільки він дозволяє оцінити зміни ефективності використання ресурсів, які відбуваються протягом досліджуваного періоду порівняно із попереднім.

Враховуючи різні можливі варіанти значень, яких можуть набувати чисельник і знаменник показника, розрахунок ДЕ може мати дев'ять принципово різних результатів обчислення на підставі зміни значень чисельника (зміна ефекту) та знаменника (зміна витрат ресурсів) дробу і загальної оцінки результатів обрахунку. Ми пропонуємо застосовувати бальну оцінку результатів обчислення даного коефіцієнта, що дасть можливість більш розгорнутого та повноцінного аналізу використання ресурсів підприємства: від 1 – неефективний результат, до 9 – ефективний результат, залежно від зміни чисельника і знаменника дробу.

Оптимальною може бути модель розвитку системи, коли абсолютний приріст ефекту супроводжується абсолютним зниженням витрат на ресурси. Саме така динаміка розвитку підприємства, на нашу думку, відповідає терміну «стійкий соціально-економічний розвиток». Загальну тенденцію зміни динаміки ефективності можна моделювати графічно.

При формуванні ефективної економічної стратегії діяльності суб'єктів господарювання необхідно значну увагу приділяти аналізу та оцінці внутрішніх факторів обмеження. Сутність дії цього типу обмежень спричинена недосконалістю організації і управління виробничими процесами, оборотними засобами, використанням основних фондів та потенціалу працівників підприємства. Тобто внутрішні фактори обмеження включають в себе будь-які явища і процеси, пов'язані із внутрішньогосподарською виробничою діяльністю підприємства, та охоплюють усі види ресурсів, які використовуються підприємством.

Для оцінки впливу внутрішніх факторів обмеження запропоновано використання індексу внутрішніх обмежень (ІВО), який ґрунтується на аналізі двох ключових характеристик виробничо-господарської діяльності підприємства: ресурсомісткості роботи підприємства та інтенсивності використання ресурсів:

$$I_o^{en} = \frac{R}{I_p}, \quad (2)$$

де R – коефіцієнт ресурсомісткості роботи підприємства;

I_p – коефіцієнт інтенсивності використання ресурсів підприємства.

Коефіцієнт ресурсомісткості роботи підприємства характеризує ефективність використання ресурсів, залучених у виробничо-господарську діяльність, і визначає обсяг ресурсів підприємства (у вартісному вираженні), що припадає на одиницю виробленої (реалізованої) продукції.

Коефіцієнт інтенсивності використання ресурсів підприємства показує обсяг виробленої (реалізованої) продукції, який припадає на одиницю часу середнього виробничого циклу підприємства. I_p кількісно і якісно характеризує динаміку економічного розвитку суб'єкта господарювання і якість проходження економічних процесів.

ІВО може залучатися для комплексної оцінки дії фактору обмеженості ресурсів на підприємстві. Його практичне застосування дозволяє враховувати дію обмежуючих чинників і оцінити ступінь їх впливу на виробничо-господарську діяльність.

У третьому розділі «Стратегії управління виробничим потенціалом підприємства в умовах обмеженості ресурсів» проведено розрахунки коефіцієнта динаміки ефективності та індексу внутрішніх обмежень для хімічної та машинобудівної галузей економіки і на їх основі запропоновані стратегії управління виробничо-господарською діяльністю, спрямовані на зменшення негативної дії фактору обмеженості ресурсів.

З метою оцінки впливу фактору обмеженості ресурсів нами проведено обрахунки коефіцієнтів ДЕ та ІВО для підприємств хімічної та машинобудівної галузей економіки. Аналіз провідних підприємств хімічної галузі ґрунтується на звітних показниках виробничо-господарської діяльності та особливостях стратегії їх розвитку (табл. 1).

Таблиця 1

Значення показників ДЕ і ІВО
провідних підприємств хімічної галузі, 2001-2007 рр.

Підприємство	2001	2002		2003		2004		2005		2006		2007	
	ІВО	ДЕ	ІВО	ДЕ	ІВО	ДЕ	ІВО	ДЕ	ІВО	ДЕ	ІВО	ДЕ	ІВО
ВАТ «Сумхімпром»	5,16	0,344	7,60	0,347	6,19	0,008	2,15	0,113	1,99	-0,271	2,04	0,000	0,93
ЗАТ «Кримський ТИТАН»	9,58	-0,525	12,64	0,057	5,03	0,013	1,82	0,115	1,31	-0,128	1,17	0,063	0,87
ВАТ «Азот»	2,09	-0,248	2,63	-0,019	1,25	-0,411	1,56	-0,427	1,40	0,290	0,77	0,275	0,45
ВАТ «ДніпроАзот»	7,44	-0,908	7,41	0,593	4,24	0,052	3,15	0,169	2,72	-0,361	2,31	0,020	2,08
ВАТ «Концерн «Стирол»	2,22	1,629	2,68	0,154	0,74	0,449	0,51	0,057	0,60	-0,224	0,30	0,005	0,22
ВАТ «Чернігівське Хімволокно»	19,00	0,156	35,41	0,217	17,29	0,015	7,64	0,041	2,34	-0,129	2,88	0,136	2,83
ВАТ «Лисичанська сода»	27,07	-2,468	61,55	-2,285	33,06	-3,762	8,55	-0,002	2,01	0,296	1,56	-0,469	2,27
Середнє значення	5,35	0,158	6,69	0,012	3,11	-0,010	1,88	-0,104	1,42	0,070	1,05	0,158	0,79

З метою виявлення основних тенденцій у зміні коефіцієнта ДЕ наведено результати графічного моделювання для підприємства ВАТ «Сумихімпром» (рис. 2), яке має одну із найкращих конкурентних позицій у галузі.

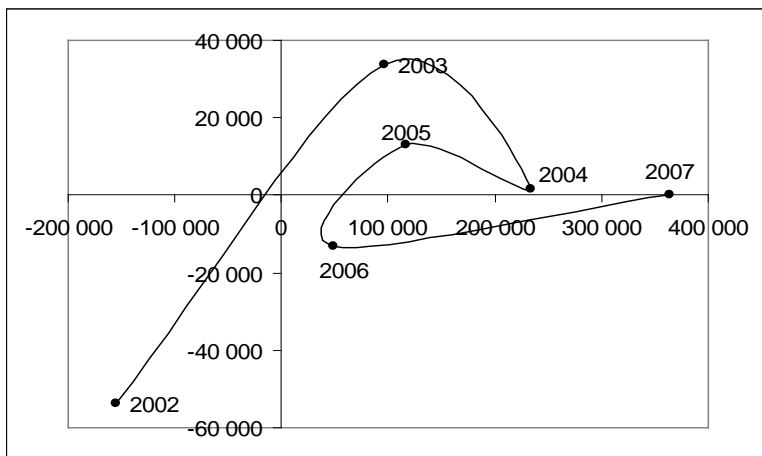

Рис. 2. Зміна коефіцієнта ДЕ ВАТ «Сумихімпром», 2002-2007 рр.

Аналогічно проводимо аналіз провідних підприємств машинобудівної галузі (табл. 2, рис. 3).

Оцінка показників ДЕ і ІВО для підприємств хімічної і машинобудівної галузей економіки дозволяє зробити такі висновки. Стосовно хімічної галузі слід відзначити стабільність позитивної динаміки всіх проаналізованих підприємств щодо зміни ІВО, що свідчить про поступове зростання ефективності використання ресурсів підприємствами: з 2002 до 2007 року ІВО по галузі стабільно знижувався від 6,69 до 0,79.

Таблиця 2

Значення показників ДЕ і ІВО
провідних підприємств машинобудівної галузі, 2001-2007 рр.

Підприємство	2001		2002		2003		2004		2005		2006		2007	
	ІВО	ДЕ	ІВО	ДЕ	ІВО	ДЕ	ІВО	ДЕ	ІВО	ДЕ	ІВО	ДЕ	ІВО	ДЕ
ВАТ «СНВО ім. М.В. Фрунзе»	28,96	-0,039	20,14	-0,121	9,34	0,547	7,25	-0,056	4,88	-0,132	4,85	0,217	4,83	
ВАТ «Насосенергомаш»	105,60	-0,123	85,51	-0,035	75,86	0,230	44,44	-0,294	36,42	-0,093	16,03	0,139	16,70	
ВАТ «Нафтопромаш»	162,11	0,353	201,93	0,603	155,77	0,001	162,62	-0,464	80,60	0,236	192,09	-0,349	330,87	
ВАТ «Азовгазальмаш»	20,17	0,022	5,31	0,019	0,51	-0,490	0,56	-0,073	0,82	-0,007	0,56	0,000	0,43	
ВАТ «АвтоКрАЗ»	31,43	0,329	94,46	0,004	144,76	0,201	37,44	0,057	16,36	-0,016	25,05	0,025	11,70	
ВАТ «ДМЗ»	11,21	-0,825	15,30	0,019	9,89	0,027	2,27	-0,005	4,94	-0,278	6,72	0,031	1,83	
ВАТ «ХТЗ»	31,99	-2,158	33,69	0,483	49,92	0,219	23,46	0,104	16,16	0,051	15,50	-0,353	16,60	
Середнє значення	30,97	-0,387	29,63	0,004	16,04	0,048	9,29	-0,033	7,38	-0,071	7,59	0,043	5,36	

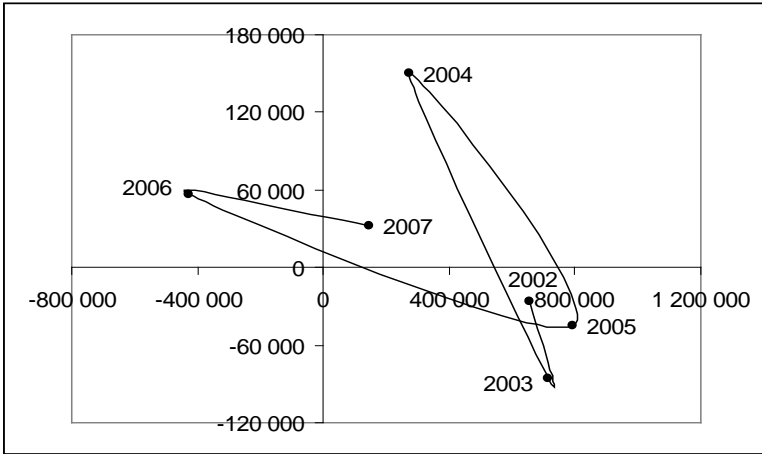

Рис. 3. Зміна коефіцієнта ДЕ ВАТ «СНВО ім. М.В. Фрунзе», 2002-2007 рр.

Динамічніше ситуація з ефективним використанням наявних ресурсів покращувалася в ЗАТ «Кримський ТИТАН», в той самий час стабільно високі результати порівняно з іншими показує ВАТ «Концерн «Стирол». Показники ВАТ «Сумихімпром» можна вважати близькими до середніх по галузі. Слід відзначити позитивну зміну у 2007 р. після відносно незмінного показника на рівні 2,0 протягом 2004-2006 рр. В той самий час, за показником ДЕ найбільш нестабільною можна вважати ситуацію у ВАТ «Лисичанська сода»; 2006 і 2007 рр. характеризуються негативними тенденціями у ВАТ «Сумихімпром», де відзначається суттєве зростання витрат ресурсів при зниженні чистого прибутку. Порівняння ВАТ «Сумихімпром» із ЗАТ «Кримський ТИТАН» свідчить про суттєві коливання їх показників, хоча в цілому їх стан можна охарактеризувати як схожий за зміною показника ДЕ протягом 2002-2007 рр. з несуттєвою перевагою останнього за динамікою змін у 2007 р.

Аналіз провідних машинобудівних підприємств за ІВО суттєво відрізняється між підприємствами, що може бути наслідком не тільки особливостей виробничих процесів підприємств, а і складної ситуації у галузі в цілому. Нестабільну і переважно негативну динаміку розвитку показує ВАТ «Нафтопромаш»; протягом 2005-2007 рр. значення показника для ВАТ «СНВО ім. М.В. Фрунзе» зупинилися на позначці 4,8-4,9; позитивний, але нестабільний результат показують ВАТ «ДМЗ» і ВАТ «АвтоКрАЗ». Відносно позитивну динаміку використання ресурсів засвідчує ВАТ «Насосенергомаш». Порівняння підприємств за показником ДЕ також свідчить про суттєву неоднорідність результатів діяльності підприємств. Серед інших відносно позитивними можна назвати результати діяльності ВАТ «ДМЗ» завдяки

ефективному використанню ресурсів у 2005-2006 рр. порівняно із іншими роками, а також ВАТ «Нафтопромаш», якому за підсумками 2005 і 2007 років вдалося збільшувати прибутки (зменшувати збитки) при зменшенні витрат на ресурси. За цим самим показником ситуація у ВАТ «СНВО ім. М.В. Фрунзе» та ВАТ «Насосенергомаш» малий гірший вигляд при незначній перевазі у ефективності першого.

З метою покращання ефективності виробничо-господарської діяльності підприємств в умовах обмеженості ресурсів та практичної реалізації науково-методичних розробок запропоновано до впровадження практичні заходи щодо вдосконалення стратегій розвитку підприємств ВАТ «Сумихімпром», ТОВ «Турбомаш», ЗАТ «НВО «Гідромаш», ТОВ «Сумський машинобудівний завод», які враховують, крім інших господарських чинників, кількісну оцінку фактору обмеженості ресурсів.

Реалізація стратегії з підвищення ефективності використання ресурсів для ВАТ «Сумихімпром» у 2007 р. мала позитивний вплив на окремі економічні показники виробничо-господарської діяльності, що в кінцевому результаті разом із рештою позитивних змін сприяло зниженню показника ІВО до значення 0,93. Зокрема, такого результату було досягнуто завдяки оптимізації структури витрат: збереження рівня адміністративних витрат, витрат на збут та інших витрат за умови відчутного збільшення обсягу реалізованої продукції, темпи зростання якого не призвели до суттєвого збільшення активів підприємства. Також позитивну роль відіграли заходи зі зниження обсягів залишків готової продукції і підвищення ефективності використання основних виробничих і оборотних фондів.

На підприємствах ТОВ «Турбомаш» і ТОВ «Сумський машинобудівний завод» значного покращання використання ресурсів було досягнуто завдяки стратегії з оптимізації процесів організації виробництва, наслідком чого стало зниження середнього періоду виробничого циклу. Також ефективними були заходи зі зменшення обсягів залишків нереалізованої продукції, незавершеного виробництва, зменшення обсягу низьколіквідних основних фондів.

Стратегія заміщення певних видів сировини та комплектуючих дала позитивний ефект з використання ресурсів на ЗАТ «НВО «Гідромаш». Крім того, значний ефект у перспективі може забезпечити перехід до самостійного виготовлення окремих матеріалів і комплектуючих, що зменшить витрати на аналогічні ресурси, які станом на кінець 2007 р. мали тенденцію до подорожчання.

Практичний аналіз організації виробничої діяльності для вищенаведених підприємств свідчить про досить значний резерв підвищення ефективності використання обмежених ресурсів за стратегічними напрямками оптимізації виробничого циклу (і таким чином зниження середнього по підприємству періоду виробничого циклу) та оптимізації активів підприємств, у структурі

яких перебуває значна кількість невикористаних та низьколіквідних основних фондів та необроблено великих виробничих запасів.

ВИСНОВКИ

Інтегральним результатом дисертаційної роботи є вирішення важливого науково-практичного завдання із забезпечення ефективності виробничо-господарської діяльності підприємства в умовах обмеженості ресурсів і оцінки впливу факторів обмеження на виробничі системи.

Результати дослідження дозволяють зробити такі висновки.

1. На основі критичного аналізу і узагальнення існуючих підходів до ресурсного забезпечення обґрунтовано необхідність розроблення нових підходів до забезпечення ефективної виробничо-господарської діяльності підприємства в умовах обмеженості ресурсів.

2. Удосконалені теоретичні підходи до визначення класифікаційних ознак ресурсів підприємства, які дозволяють розширити коло ресурсного забезпечення і функціональні можливості з контролю та управління обмеженими ресурсами, поетапно аналізуючи участь різних видів ресурсів за стадіями виробничо-господарського процесу.

3. Виявлення та систематизація основних факторів обмеження в діяльності суб'єктів господарювання дозволили обґрунтувати теоретико-методичні засади аналізу ефективності виробничо-господарської діяльності, враховуючи різні форми прояву та сформулювати систему економічних показників для оцінки ступеню їх впливу на результати діяльності підприємства.

4. Удосконалені методичні підходи до аналізу впливу обмежуючих чинників на виробничо-господарську діяльність та їх класифікація дозволяють підприємству формувати ефективну стратегію розвитку, що базується на використанні адекватного організаційно-економічного інструментарію впливу на ресурсні потоки. Практичне застосування зазначеного інструментарію сприятиме зменшенню впливу фактору обмеженості ресурсів і зниженню невизначеності у стратегіях розвитку підприємства.

5. Показник динаміки ефективності використання обмежених ресурсів на підприємстві, який базується на принципі порівняння ефекту і витрат ресурсів за різні часові періоди, надає можливість більш детально враховувати дію фактору обмеженості ресурсів і оцінити ефективність політики підприємства з використання обмежених ресурсів.

6. Обґрунтовано науково-методичний підхід до оцінки ефективності використання обмежених ресурсів підприємства на основі індексу внутрішніх обмежень, який дозволяє враховувати дію обмежуючих чинників і оцінити ступінь їх впливу на виробничо-господарську діяльність через визначення ресурсомісткості роботи підприємства та інтенсивності використання ресурсів.

7. Грунтуючись на системному підході, автором удосконалено теоретичні засади оптимізації стратегії розвитку підприємства в умовах дії фактору обмеженості ресурсів, які враховують поряд з іншими показниками виробничо-господарської діяльності кількісну оцінку фактору обмеженості ресурсів.

8. У роботі сформовано та обґрунтовано практичні рекомендації щодо удосконалення стратегій розвитку підприємств хімічної і машинобудівної галузей, які впроваджені у практику господарювання підприємств ВАТ «Сумхімпром», ТОВ «Турбомаш», ЗАТ «НВО «Гідромаш», ТОВ «Сумський машинобудівний завод».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Розділи монографій

1. Дерев'яно Ю. М. Якісна характеристика галузевих аспектів природокористування / О. А. Лукаш, Ю. М. Дерев'яно, В. М. Трегобчук // Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористуванням : підручник / За заг. ред. д.е.н., проф. Л. Г. Мельника та к.е.н., проф. М. К. Шапочки. — Суми : ВТД «Університетська книга», 2005. — С. 165—191. *Особистий внесок: визначено та проаналізовано галузеві проблеми машинобудування, хімічної та целюлозно-паперової промисловості.*
2. Дерев'яно Ю. М. Економічні, соціальні та екологічні обмеження як передумова переходу до сучасного ресурсозбереження / Ю. М. Дерев'яно // Ресурсозбереження та економічний розвиток України: формування механізмів переходу суб'єктів господарювання України до економічного розвитку на базі ресурсозберігаючих технологій : Монографія / За заг. ред. канд. екон. наук, доц. І. М. Сотник. — Суми : ВТД «Університетська книга», 2006. — С. 105—114.
3. Дерев'яно Ю. Н. Реакция системы на ограничения / Ю. Н. Дерев'яно // Социально-экономический потенциал устойчивого развития : Учебник / Под ред. проф. Л. Г. Мельника и проф. Л. Хенса. — Суми : ИТД «Университетская книга», 2007. — С. 395—397.
4. Derev'yanko Yu. M. Constraints as a factor of sustainable development / Yu. M. Derev'yanko // Social and Economic Potential of Sustainable Development / Edited by L. Hens and L. Melnyk. — Sumy: 'University Book', 2008. — P. 109-112.

Статті у наукових фахових виданнях

5. Дерев'яно Ю. Н. Эволюция экономических отношений и общественно-экономических формаций / В. В. Сабадаш, Ю. Н. Дерев'яно // Механізм регулювання економіки. — 2003. — № 1. — С. 70—78. *Особистий внесок: проведено аналіз історичного розвитку соціально-економічних змін у суспільно-економічних відносинах, обумовлених обмеженістю ресурсів.*

6. Дерев'янку Ю. Н. Разработка концептуальных подходов к ресурсному обеспечению экономико-хозяйственной деятельности предприятия / Ю. Н. Дерев'янку // Механізм регулювання економіки. — 2004. — № 1. — С. 124—133.
7. Дерев'янку Ю. Н. Методические подходы к классификации фактора ограниченности / Ю. Н. Дерев'янку // Механізм регулювання економіки. — 2005. — № 3. — С. 70—80.
8. Дерев'янку Ю. М. Методичні підходи до визначення рівня обмеженості ресурсів / Ю. М. Дерев'янку // Механізм регулювання економіки. — 2006. — № 1. — С. 99—102.
9. Дерев'янку Ю. М. Методичні підходи щодо визначення ефективності використання ресурсів / Ю. М. Дерев'янку // Механізм регулювання економіки. — 2006. — № 2. — С. 46—56.
10. Дерев'янку Ю. М. Методичні підходи щодо визначення особливостей стратегії діяльності підприємства в умовах обмеженості ресурсів / Ю. М. Дерев'янку // Механізм регулювання економіки. — 2007. — № 1. — С. 190—196.

Матеріали наукових конференцій

11. Derev'yanko Yu. M. Monitoring, evaluation and control of environmental policies and program, sustainable development in developing countries / Yu. M. Derev'yanko // Економіка для екології : праці 8-ї Міжн. студ. конф., 3-8 трав. 2001 р. — Суми, 2001. — С. 68—69.
12. Дерев'янку Ю. Н. Роль ресурсного забезпечення в новій економіці / Ю. Н. Дерев'янку, Д. Ю. Вихров // Науково-технічна конференція викладачів, співробітників, аспірантів та студентів факультету економіки та менеджменту : праці конференції, 13-23 квіт. 2004 р. — Суми, 2004. — С. 74—75. *Особистий внесок: проаналізовано інновації, технології та інформацію як складові управління ресурсного забезпечення виробничого процесу.*
13. Дерев'янку Ю. М. Врахування фактору обмеженості в економіці / Ю. М. Дерев'янку // Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації : матеріали Другої Міжн. наук.-практ. конф. молодих вчених, 24-25 лют. 2005 р. — Тернопіль, 2005. — С. 246-248.
14. Дерев'янку Ю. Н. Ограниченность ресурсов как стимул в развитии предприятия и научно-технического прогресса / Ю. Н. Дерев'янку // Глобализация, новая экономика и окружающая среда. Проблемы общества и бизнеса на пути к устойчивому развитию : материалы 7-й Межд. конф. Российского общ. экон. экон., 23-25 июня 2005 г. — Санкт-Петербург, 2005. — С. 73—74.

15. Дерев'янку Ю. М. Роль фактору обмеженості у просторовому розвитку соціально-економічних систем / Ю. М. Дерев'янку // Земельні відносини і просторовий розвиток в Україні : матеріали Міжн. наук.-теор. конф., 13-14 квіт. 2006 р. — Київ, 2006. — С. 81—83.
16. Derev'yanko Yu. M. Impact of resources limitation on enterprise activity / Yuriy Derev'yanko, Serhiy Kalashnik // Економіка для екології : матеріали 13-ї Міжн. конф. молодих вчених, 3-6 трав. 2007 р. — Суми, 2007. — С. 70—72. *Особистий внесок: визначено основні напрями аналізу проблеми обмеженості ресурсів та перспективні шляхи їх вирішення.*
17. Дерев'янку Ю. М. Проблеми забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах обмеженості ресурсів / В. В. Сабадаш, Ю. М. Дерев'янку, О. А. Лукаш // Економічна безпека сучасного підприємства : матеріали V Міжн. наук.-практ. конф., 23-24 трав. 2008 р. — Вінниця, 2008. — С. 192—200. *Особистий внесок: визначено основні фактори у аналізі забезпеченості підприємства необхідними ресурсами і основні етапи аналізу обмежень у його діяльності, а також запропоновано схему балансу ресурсів підприємства.*

АНОТАЦІЯ

Дерев'янку Ю.М. Науково-методичні засади забезпечення ефективності виробничо-господарської діяльності підприємства в умовах обмеженості ресурсів. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (виробництво машин та устаткування; хімічне виробництво). – Сумський державний університет, Суми, 2008.

У дисертаційній роботі досліджено науково-методичні підходи до аналізу та оцінки ступеня впливу різних за характером дії та походженням ресурсних обмежень на ефективність виробничо-господарської діяльності підприємства. Проведено аналіз існуючих підходів до ресурсного забезпечення виробничо-господарської діяльності підприємств. Удосконалено економічний зміст категорій «ресурс» і «обмеження»: запропоновані авторські визначення і на їх основі розширено перелік класифікаційних ознак зазначених категорій. З метою визначення ступеня впливу фактору обмеженості ресурсів запропоновано використовувати індекс внутрішніх обмежень, а для аналізу ефективності використання обмежених ресурсів підприємства розроблено показник динаміки ефективності, який базується на принципі порівняння змін ефекту і витрат ресурсів за різні часові періоди. Автором проаналізовано і вдосконалено економічні підходи до процедур розроблення стратегії виробничо-господарської діяльності підприємств. На прикладі провідних підприємств машинобудівної та

хімічної галузей економіки апробовано розроблені показники оцінки ефективності виробничо-господарської діяльності в умовах обмеженості ресурсів. З метою підвищення ефективності діяльності підприємства в умовах обмеженості ресурсів та практичної реалізації запропонованих науково-методичних розробок запропоновано для реалізації практичні заходи з удосконалення стратегій розвитку підприємств.

Ключові слова: індекс внутрішніх обмежень, динаміка ефективності, інтенсивність, обмеженість, підприємство, ресурс, ресурсомісткість, стратегія.

АННОТАЦІЯ

Деревянко Ю.Н. Научно-методические основы обеспечения эффективности производственно-хозяйственной деятельности предприятия в условиях ограниченности ресурсов. – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (производство машин и оборудования; химическое производство). – Сумский государственный университет, Сумы, 2008.

В диссертационной работе исследованы научно-методические подходы к анализу и оценке степени влияния различных по характеру действия и происхождения ресурсных ограничений на эффективность производственно-хозяйственной деятельности предприятия. Проведён анализ существующих подходов к ресурсному обеспечению производственно-хозяйственной деятельности предприятий.

С целью изучения основных проблемных факторов производственно-хозяйственной деятельности исследована обеспеченность ресурсами производственных систем на современном этапе развития экономики Украины, систематизированы источники и способы привлечения ресурсов в производство.

Учитывая важность проблемы ресурсного обеспечения, предложено определение предприятия как целостной стационарной, открытой экономической системы (экономического комплекса), которая потребляет, перерабатывает и производит новые или видоизмененные ресурсы, необходимые для жизнедеятельности человека с целью получения прибыли или достижения иного положительного эффекта. Разработана и предложена расширенная классификация ресурсов, которые использует предприятие в своей производственно-хозяйственной деятельности.

Автором разработаны и предложены методические подходы к классификации факторов ограничений, а также экономические показатели для оценки эффективности использования ограниченных ресурсов и влияния факторов ограничений на производственно-хозяйственную деятельность предприятий.

С целью более детального и обоснованного анализа ресурсных ограничений усовершенствовано определение категории «ресурс» – это любая субстанция,

которая способна благодаря своему энергоинформационному потенциалу удовлетворять потребности человечества (в том числе любых открытых стационарных систем) и категории «ограничения» – это препятствия (явления, действия, факторы, характеристики, признаки, качества) в самой системе или в окружающей её среде, при возникновении которых система замедляет, приостанавливает, останавливает или изменяет параметры своего развития. Под понятием «ограниченные ресурсы» мы понимаем любые ресурсы, которые используются или могут быть использованы в социально-экономических процессах, но их доступный объём, качество или способы привлечения неполной мерой удовлетворяют потребности субъекта их потребления и могут приводить к изменениям процессов его развития.

При оценке эффективности использования ограниченных ресурсов предприятия как составляющей оценки эффективности производственно-хозяйственной деятельности или потенциала предприятия предложено использовать показатель динамики эффективности.

При формировании эффективной экономической стратегии деятельности хозяйствующих субъектов необходимо значительное внимание уделять анализу и оценке внутренних факторов ограничений. Сущность действия этого вида ограничений обусловлена несовершенством организации и управления производственными процессами, оборотными средствами, использованием основных фондов и потенциала работников предприятия. То есть внутренние факторы ограничений включают в себя любые явления и процессы, которые связаны с внутрихозяйственной производственной деятельностью предприятия и охватывают все виды ресурсов, которые используются предприятием.

Для оценки влияния внутренних факторов ограничений предлагается использование индекса внутренних ограничений, который основывается на анализе двух ключевых характеристик производственно-хозяйственной деятельности: ресурсоёмкости работы предприятия и интенсивности использования ресурсов.

Коэффициент ресурсоёмкости работы предприятия характеризует эффективность использования ресурсов, вовлеченных в производственно-хозяйственную деятельность, и определяет объем ресурсов предприятия (в стоимостном выражении), который приходится на единицу произведённой (реализованной) продукции.

Коэффициент интенсивности использования ресурсов предприятия определяет объём произведённой (реализованной) продукции, который приходится на единицу времени среднего производственного цикла предприятия. Этот показатель количественно и качественно характеризует динамику экономического развития хозяйствующего субъекта и качество прохождения экономических процессов.

Для практической проверки разработанных методов были проведены расчеты показателей динамики эффективности и индекса внутренней ограниченности для ведущих предприятий химической и машиностроительной отраслей экономики. С целью повышения эффективности производственно-хозяйственной деятельности предприятия в условиях ограниченности ресурсов и практической реализации научно-методических подходов предложены к реализации мероприятия по совершенствованию стратегий развития предприятий ОАО «Сумыхимпром», ООО «Турбомаш», ЗАО «НПО «Гидромаш», ООО «Сумский машиностроительный завод».

Ключевые слова: индекс внутренней ограниченности, динамика эффективности, интенсивность, ограниченность, предприятие, ресурс, ресурсоёмкость, стратегия.

ANNOTATION

Derev'yanko Yu.M. Scientific and methodical bases for providing enterprise economic activity efficiency in conditions of resources constraints. – Manuscript.

Thesis to gain a candidate degree in economic sciences by speciality 08.00.04 – Economy and Management of Enterprise (machines and equipment production; chemical production). – Sumy State University, Sumy, 2008.

The thesis focuses on scientific and methodical approaches to analysis and estimation of the influence level of different resources constraints by their action character and origin on efficiency of enterprise's economic activity. The existing approaches to resources provision for enterprise's economic activity are analyzed. The economic essence of such terms as "resource" and "constraints" is improved. The author suggests definitions and extends the list of classification characteristics on the base of the suggested definitions. The author suggests using internal constraints index for determination the influence level of resources constraints factor. For efficiency analysis of limited resources use by enterprises the author developed the efficiency dynamics index that is based on the principle of comparison of effect changes and resources costs on different time scale. The author analyzes and improves economic approaches to procedures of economic strategy development for enterprises.

Case studies of the leading machine building and chemical enterprises show how the developed economic efficiency estimation indexes in condition of resources constraints are implemented. Practical actions for improvement of such enterprises development strategies aimed at efficiency increase in conditions of resources constraints and practical implementation of suggested scientific and methodical investigations are suggested.

Key words: internal constraints index, efficiency dynamics, intensity, constraints, enterprise, resource, resource intensity, strategy.

Підписано до друку 19.09.2008
Обл.-вид. арк. 0,9.
Ум. друк. арк. 1,1.

Формат 60x84/16.
Наклад 100 прим.
Замовлення № 1077

Папір ксероксний.
Гарнітура Times New Roman Суг.
Друк офс.

Вид-во СумДУ. Свідоцтво ДК № 3062 від 17.12.2007 р. 40007, м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 2.

Друкарня СумДУ. 40007, м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 2.